

Povezanost ispitne anksioznosti s perfekcionizmom

Inja Erceg Jugović, Anita Lauri Korajlija

Odsjek za psihologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Sažetak

Cilj je ovog istraživanja bio utvrditi povezanost ispitne anksioznosti, pozitivnog i negativnog perfekcionizma te nekoliko mjera akademskog postignuća. Također su se željele provjeriti razlike u izraženosti ispitne anksioznosti između adaptivnih i neadaptivnih perfekcionista i neperfekcionista. U istraživanju je sudjelovao 331 student Sveučilišta u Zagrebu. Sudionici su ispunili *Upitnik ispitne anksioznosti* (TAI; Spielberger, Gonzalez, Taylor, Algaze i Anton, 1978) i *Ljestvicu pozitivnog i negativnog perfekcionizma* (PNPS; Terry-Short, Owens, Slade i Dewey, 1995) te odgovorili na pitanja o akademskom postignuću (prosječna ocjena na studiju, prolaznost na ispitima, zadovoljstvo sobom kao studentom) i važnosti ocjene. Utvrđena je pozitivna povezanost ispitne anksioznosti s negativnim perfekcionizmom, dok s pozitivnim perfekcionizmom povezanost nije utvrđena. Pozitivan perfekcionizam nisko je pozitivno povezan s važnošću ocjene i zadovoljstvom sobom kao studentom, a negativan perfekcionizam nisko pozitivno povezan s važnošću ocjene te nisko negativno sa zadovoljstvom sobom kao studentom. Ispitna anksioznost je nisko negativno povezana sa svim ispitivanim mjerama akademskog postignuća što može upućivati na nepovoljne posljedice njene pojave na akademsko postignuće. Izraženost ispitne anksioznosti statistički je značajno viša kod neadaptivnih perfekcionista u odnosu na adaptivne perfekcionista i neperfekcionista između kojih razlika nije utvrđena.

Ključne riječi: ispitna anksioznost, pozitivan perfekcionizam, negativan perfekcionizam, akademsko postignuće

Uvod

Tijekom studija studenti su često izloženi situacijama procjene, ispitivanja te provjere sposobnosti i znanja o čemu u određenoj mjeri ovisi njihova budućnost. Zabrinjavajući su podaci o duljini studiranja i odustajanju tijekom prvih godina studija. Naime, čak 42% upisanih studenata u Hrvatskoj ne završi studij, a najveći

✉ Inja Erceg Jugović, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb. E-pošta: inerceg@ffzg.hr.

dio od studija odustane na nižim godinama. Većina je studenata do dolaska na studij imala samo iskustvo školskog uspjeha, no podatak da ih samo oko 5% završi studij u roku upućuje na činjenicu da tijekom studija većina njih stekne iskustvo akademskog neuspjeha (Dolenec, 2010). To može dovesti do brojnih negativnih psiholoških reakcija i posljedica, stoga je važno ispitivati moguće razloge navedenog neuspjeha. Kod nekih se osoba u ispitnim situacijama i situacijama procjene može javljati ispitna anksioznost, koja može biti jedan od mogućih razloga njihova neuspjeha. Osim toga, kako je perfekcionizam poznat kao čimbenik ranjivosti za razvoj velikog broja psihičkih problema i neefikasnost, smatrali smo da bi mogao biti u podlozi akademskog neuspjeha.

Ispitna anksioznost definira se kao složeni konstrukt koji uključuje kognitivne, afektivne, fiziološke i ponašajne reakcije na situacije procjene (Hong, 1998). Može se javljati kao stanje ili kao osobina ličnosti (Spielberger i Vagg, 1995). Ispitna anksioznost kao stanje predstavlja prolazni doživljaj anksioznosti koji se javlja kad pojedinac percipira stvarne ili zamišljene podražaje vezane uz situacije ispitivanja kao prijeteće ili opasne te na njih reagira napetošću, aktivacijom autonomnoga živčanog sustava i zabrinutošću. Ispitna anksioznost kao osobina predstavlja relativno stabilnu značajku ličnosti pri čemu se mnoštvo podražaja vezanih uz ispitne situacije percipira kao ozbiljna osobna prijetnja uz sklonost reagiranja intenzivnim anksioznim stanjem. Što osoba ima izraženiju osobinu ispitne anksioznosti, to se s većom sigurnošću može predvidjeti da će ona u ispitnim situacijama reagirati intenzivnijim stanjem anksioznosti. Intenzitet anksiozne reakcije također ovisi i o tipu ispitnih pitanja, vrsti ispita (pismeni ili usmeni ispit), znanju i općoj sklonosti studenta za ispitivano područje te pripremljenosti za ispit (Spielberger i Vagg, 1995). Ispitno anksiozne osobe su u situacijama procjene sklone reagirati sebi okrenutim interferirajućim mislima i brigama, poput osjećaja bespomoćnosti te zabrinutosti zbog mogućega neuspjeha čime, svoju kognitivnu aktivnost usmjeravaju na sadržaje nevažne za zadatak (Sarason, 1980; Wine, 1980).

Složenost nastavnih sadržaja kao i ozbiljnost socijalnih posljedica zbog neuspjeha tijekom obrazovanja raste. Srednje su škole selektivnije od osnovnih, a postignuti uspjeh ima izravan utjecaj na mogućnost razvoja karijere, izbora škola i fakulteta. Nadalje, dolaskom na studij dobiva se veća sloboda u organiziranju vremena i obaveza što u svakom slučaju zahtijeva dobru organiziranost i samodisciplinu studenata (Cassidy i Eachus, 2000). Prema rezultatima istraživanja provedenih u SAD-u i Velikoj Britaniji ispitna anksioznost se javlja kod 25% do 30% studenata uključujući i one s poteškoćama učenja (McDonald, 2001; Zeidner, 1998). Važno je istaknuti da izražena ispitna anksioznost ostavlja niz neugodnih i negativnih posljedica na živote studenata. Blag intenzitet ispitne anksioznosti može služiti kao motivator. Međutim, ako je visokog intenziteta, može imati sasvim suprotan učinak otežavajući kognitivne procese potrebne za uspješno obavljanje zadataka, posebice onih zahtjevnijih. U više je istraživanja utvrđena negativna povezanost ispitne anksioznosti i općeg akademskog postignuća (Daly,

Chamberlain i Spalding, 2011; Eum i Rice, 2011; Yousefi, Abu Talib, Bte Mansor, Bte Juhari i rof Redzuan, 2010). Sukladno navedenom, Chapell, Blanding i Silverstein (2005) u istraživanju na velikom uzorku studenata preddiplomskog i diplomskog studija u SAD-u ($N=5551$) nalaze kako studenti s izraženom ispitnom anksioznošću imaju statistički značajno slabije akademsko postignuće od studenata kod kojih ispitna anksioznost nije izražena ili je prisutna u blagom intenzitetu. Iako postoji problem u određivanju uzročno-posljedičnih veza ispitne anksioznosti i uspjeha, čini se da ispitna anksioznost otežava postizanje uspjeha. Međutim, također je moguće da je odnos recipročan. Jedna od karakteristika visoko ispitno anksioznih osoba je izražena sklonost za izbjegavanjem neuspjeha u čijoj je osnovi strah od neuspjeha (Bryan, Sonnefeld i Grabowski, 1983) što se u određenoj mjeri preklapa s negativnim perfekcionizmom.

Brojni su se teoretičari razlikovali u svom pogledu na perfekcionizam, no dosadašnja istraživanja sa sigurnošću potvrđuju kako se radi o stabilnoj osobini koja je neovisna o trenutnom emocionalnom stanju osobe (Rice i Aldea, 2006). Početkom devedesetih godina 20. stoljeća perfekcionizam se smatrao jednodimenzionalnom i nepoželjnom osobinom koja se negativno odražava na kognitivnom, emocionalnom i ponašajnom planu. Međutim, porastom se interesa istraživača za to područje uvidjelo da je perfekcionizam znatno složeniji konstrukt koji, osim negativnih, sadrži i pozitivne aspekte (Flett i Hewitt, 2002; Lauri Korajlija, 2004).

Frost, Marten, Lahart i Rosenblate (1990) navode nekoliko dimenzija perfekcionizma: *visoki osobni standardi, zabrinutost oko pogrešaka u izvedbi, sumnja u kvalitetu vlastite izvedbe, pretjerano naglašavanje preciznosti, reda i organizacije te očekivanja i procjene od strane roditelja*. Hewitt i Flett (1991) razlikuju tri osnovne dimenzije: *perfekcionizam usmjeren na sebe* (osoba si postavlja visoke standarde i ciljeve te je motivirana njihovim postizanjem kako bi izbjegla nesavršenstvo), *perfekcionizam usmjeren na druge* (osoba ima vrlo visoka očekivanja od drugih ljudi i strogo vrednuje njihov uradak) i *socijalno očekivani perfekcionizam/socijalno propisani perfekcionizam* (osoba vjeruje da joj drugi postavljaju nerealno visoke standarde i ciljeve te je motivirana strahom od neuspjeha). Slaney, Ashby i Trippi (1995) odrednicama perfekcionizma smatraju *visoke standarde* i *red* (sklonost urednosti i potreba za organizacijom). Kasnije uviđaju kako je također bitna percepcija situacije kada se postavljeni visoki standardi ne postižu te su u skladu s tim uveli i treću dimenziju *diskrepancu/nezadovoljstvo postignutim* koja se odnosi na negativan aspekt perfekcionizma (Stoeber i Otto, 2006). Slade i Owens (1998) postavili su *dvoprocesni model perfekcionizma* koji teorijsku podlogu nalazi u Skinnerovoj teoriji potkrepljenja prema kojoj su važnije posljedice ponašanja, odnosno motivacija u njegovoj pozadini nego ponašanje samo po sebi. Kod pozitivnog perfekcionizma ponašanje je usmjereno na postizanje visokih ciljeva nakon čega slijede pozitivne posljedice (pozitivno potkrepljenje), dok je kod negativnog

perfekcionizma ponašanje motivirano težnjom za izbjegavanjem neuspjeha (negativno potkrepljenje). Dakle, isto perfekcionističko ponašanje može u podlozi imati različitu motivaciju. Tako osobe s izraženim pozitivnim perfekcionizmom teže postavljanju visokih ali realnih i dostižnih ciljeva i osobnih standarda koje prilagođavaju situaciji, opušteno su, no pažljive pri izvršavanju zadataka pri čemu im osjećaj vlastite vrijednosti ne ovisi o ishodu. Nakon postizanja cilja osjećaju zadovoljstvo, a neuspjeh povezuju s razočaranjem i ulaganjem novih napora. Suprotno tome, osobe s izraženim negativnim perfekcionizmom postavljaju nerealne i nedostižne ciljeve, rigidne su i usmjerene na izbjegavanje pogrešaka. Sklone su odgađanju zadataka, a pri njihovu izvršavanju napete su i anksiozne. Njihov osjećaj vlastite vrijednosti ovisi o ishodu. Nakon postignutog cilja nezadovoljne su, a nakon neuspjeha samokritične. Na svijet gledaju u terminima "sve ili ništa", savršenstva ili neuspjeha (Fedewa, Burns i Gomez, 2005). Rezultati istraživanja u kojima je korištena Ljestvica pozitivnog i negativnog perfekcionizma (PNPS, *Positive and Negative Perfectionism Scale*; Terry-Short, Owens, Slade i Dewey, 1995) uglavnom upućuju na postojanje blage pozitivne povezanost pozitivnog i negativnog perfekcionizma što je i objašnjivo s obzirom da i jedan i drugi mjere istu karakteristiku – perfekcionizam te sadrže sklonost postavljanja visokih osobnih standarda i ciljeva. Utvrđeno je također da su moguće sve kombinacije odnosa pozitivnog i negativnog perfekcionizma (Terry-Short i sur., 1995).

Unatoč nemogućnosti usuglašavanja teoretičara oko dimenzija perfekcionizma i njihovih sadržaja, istraživanja upućuju na to da nisu sve dimenzije perfekcionizma povezane s negativnim ishodima, već da postoje dva nadređena općenitija faktora perfekcionizma: *pozitivan (adaptivan, "zdrav")* i *negativan (neadaptivan, "nezdrav")*. Slično tome, već je Hamachek (1978) razlikovao *normalni* i *neurotski* perfekcionizam. Normalni je perfekcionizam definirao kao težnju za postavljanjem realnih i ostvarivih ciljeva koja vodi do osjećaja zadovoljstva te do povećanja samopoštovanja, dok se neurotski perfekcionizam odnosi na postavljanje ekstremno visokih ciljeva pri čemu je osoba motivirana strahom od neuspjeha i zabrinuta mogućnošću razočaranja okoline zbog čega izostaje osjećaj zadovoljstva. Postoje dva pristupa u koncepcijama tih dvaju oblika perfekcionizma: *dimenzionalni pristup* prema kojem su različite facete perfekcionizma raspoređene u dvije nezavisne dimenzije i *pristup temeljen na grupama* prema kojem kombinacije faceta tvore dvije grupe perfekcionista (Stoeber i Otto, 2006). Jedna dimenzija perfekcionizma unutar dimenzionalnog pristupa može se koncipirati kao *perfekcionističke pozitivne težnje*, a odnosi se na pozitivan oblik perfekcionizma te je povezana s pozitivnim ishodima kao što je primjerice akademski uspjeh (Frost, Heimberg, Holt, Mattia i Neubauer, 1993; Stoeber i Otto, 2006; Suddarth i Slaney, 2001). Druga dimenzija perfekcionizma je koncipirana kao *negativna perfekcionistička zabrinutost* te je povezana s negativnim ishodima kao što su depresivnost, anksioznost, negativni afekt i stres (Bieling, Israeli i Antony, 2004). Ta se dimenzija odnosi na negativan oblik perfekcionizma.

Nadalje, pristup temeljen na grupama razlikuje dvije grupe perfekcionista, *adaptivne* i *neadaptivne perfekcionista*, od *neperfekcionista*. Obje se grupe perfekcionista razlikuju od neperfekcionista po višim rezultatima na dimenziji perfekcionističke pozitivne težnje, dok se adaptivni i neadaptivni perfekcionista po ne razlikuju tome, već po negativnoj perfekcionističkoj zabrinutosti koja je značajno viša kod neadaptivnih u odnosu na adaptivne perfekcionista (Ashby, Kottman i Schoen, 1998; Ashby i Rice, 2002). Istraživanja pokazuju da adaptivni perfekcionista imaju više pozitivnih karakteristika u odnosu na neadaptivne perfekcionista i neperfekcionista, primjerice više samopoštovanje, pozitivni afekt i akademski uspjeh (Bieling i sur., 2004; Enns, Cox, Sareen i Freeman, 2001). Potrebno je napomenuti kako se ova koncepcija u podjeli na adaptivne i neadaptivne perfekcionista koju opisuju Stoeber i Otto (2006) razlikuje od one rabljene u ovom istraživanju. Razlog tome je primjena različitih mjera perfekcionizma. Stoeber i Otto (2006) u svom istraživanju nisu uključili istraživanja koja su rabila *Ljestvicu pozitivnog i negativnog perfekcionizma* Terry-Shorta i sur. (1995) koji su dimenzije perfekcionizma koncipirali drugačije. Prema ovim autorima oba aspekta perfekcionizma (pozitivan i negativan) podrazumijevaju postavljanje visokih ciljeva i osobnih standarda, a razlikuju se po negativnim karakteristikama prisutnima samo kod negativnog perfekcionizma. Neadaptivni perfekcionista u našoj koncepciji imaju nisku razinu pozitivnog perfekcionizma, jer dimenzija negativnog perfekcionizma već sadrži sklonost postavljanja visokih ciljeva i osobnih standarda. Suprotno tome, Stoeber i Otto (2006) navode kako je ta sklonost prisutna samo u dimenziji pozitivnog perfekcionizma te prema takvoj koncepciji neadaptivni perfekcionista imaju visoku i jednu i drugu dimenziju perfekcionizma.

Većina istraživanja povezanosti perfekcionizma i akademskog uspjeha govori u prilog postojanja njihove povezanosti. Jurin (2005) je utvrdila da perfekcionizam objašnjava 19% varijance ukupnoga akademskog postignuća (definiranog kao kompozita četiriju zasebnih mjera: procjene vlastitog uspjeha na studiju u odnosu na druge studente, učestalosti padanja ispita u odnosu na druge studente, učestalosti odjavljivanja ispita u odnosu na druge studente te prosječne ocjene na studiju), pri čemu su se značajnim prediktorima pokazale dimenzije *visoki standardi* i *nezadovoljstvo postignutim*. Lauri Korajlija, Jokić-Begić i Kamenov (2003) u svom su istraživanju utvrdile da objektivno neuspješniji studenti imaju izraženiju perfekcionističku težnju za *organizacijom i urednošću* (pri čemu su pokazatelji objektivne uspješnosti bili podaci o prosjeku ocjena na studiju, prolaznosti na ispitima i duljini trajanja studija), dok subjektivno uspješniji studenti imaju *najviše standarde* te je kod njih *nezadovoljstvo postignutim* najniže (pri čemu je kao subjektivni pokazatelj percepcije uspješnosti korištena procjena zadovoljstva sobom kao studentom). Accordino, Accordino i Slaney (2000) u svom su istraživanju utvrdili da je akademski uspjeh u značajnoj pozitivnoj korelaciji s dimenzijom perfekcionizma *visoki standardi*, a u negativnoj korelaciji s dimenzijom *nezadovoljstvo postignutim*. Isto tako, pronašli su i da studenti s

pozitivnim perfekcionistačkim sklonostima imaju značajno viši prosjek ocjena od studenata s negativnim perfekcionistačkim sklonostima, nisu posebno obeshrabreni kada ne mogu doćići svoje standarde, svoje *visoke standarde* koriste kao motivaciju koja potiče bolju izvedbu. Studenti s negativnim perfekcionistačkim sklonostima doživljavaju stres kada ne dostignu svoje standarde (Slaney, Rice, Mobley, Trippi i Ashby, 2001) i zbog *nezadovoljstva postignutim* previše se usmjeravaju na one karakteristike pogrešaka koje su dovele do slabije izvedbe (Rice i Preusser, 2002; Rice i Slaney, 2002). Suprotno navedenim istraživanjima, Rice i Slaney (2002) u svom istraživanju nisu potvrdili povezanost ni *visokih standarda* ni *nezadovoljstva postignutim* s akademskim uspjehom.

Povezanost ispitne anksioznosti i perfekcionizma utvrđena je u više istraživanja. Eum i Rice (2011) nalaze pozitivnu povezanost ispitne anksioznosti i negativnog perfekcionizma, a Arthur i Hayward (1997) pozitivnu povezanost ispitne anksioznosti i *perfekcionizma usmjerenog na sebe* (sadržajno se odnosi na pozitivan perfekcionizam). Slično tome, Walsh i Ugumba-Agwunobi (2002) ustanovili su da je ispitna anksioznost pozitivno povezana s *perfekcionizmom usmjerenim na sebe* i *socijalno očekivanim perfekcionizmom* (sadržajno se odnosi na negativan perfekcionizam), no ne i s *perfekcionizmom usmjerenim na druge*. Stoeber, Feast i Hayward (2009) navode kako je *socijalno očekivani perfekcionizam* pozitivno povezan s ekstrinzičnom motivacijom za učenje i višim razinama ispitne anksioznosti. Onwuegbuzie i Daley (1999) nalaze da studenti s izraženijim *perfekcionizmom usmjerenim na druge* i *socijalno očekivanim perfekcionizmom* imaju izraženiju ispitnu anksioznost objašnjavajući taj nalaz strahom od negativne socijalne evaluacije. Kolić-Vehovec i Rončević (2003) utvrdile su kako je ispitna anksioznost povezana s *neurotskim perfekcionizmom* i *roditeljskim pritiskom* (očekivanjima od strane roditelja) te nisko s *visokim osobnim standardima*. U istraživanju Bielinga i suradnika (2004) utvrđeno je da je *negativna perfekcionistačka zabrinutost* kao dimenzija perfekcionizma pozitivno povezana s ispitnom anksioznošću.

Nakon pregleda teorijskih i empirijskih podataka o ispitnoj anksioznosti i perfekcionizmu vidljivo je da oba konstrukta mogu predstavljati značajne čimbenike povezane s akademskim postignućem i subjektivnim doživljajem postignuća na studiju. Cilj je ovoga istraživanja utvrditi odnos ispitne anksioznosti s pozitivnim i negativnim perfekcionizmom te s nekim mjerama akademskog postignuća (prosječna ocjena na studiju, prolaznost na ispitima, zadovoljstvo sobom kao studentom) i važnošću ocjene. Također su se željele utvrditi razlike u izraženosti ispitne anksioznosti kod adaptivnih i neadaptivnih perfekcionista te neperfekcionista. Očekuje se pozitivna povezanost ispitne anksioznosti s negativnim perfekcionizmom i negativna povezanost s pozitivnim perfekcionizmom i mjerama akademskog postignuća, kao i nepostojanje povezanosti s važnošću ocjene. Očekuje se i pozitivna povezanost pozitivnog perfekcionizma s mjerama akademskog postignuća i važnošću ocjene te negativna

povezanost negativnog perfekcionizma s mjerama akademskog postignuća i pozitivna povezanost s važnošću ocjene. Pretpostavlja se da će ispitna anksioznost biti izraženija kod neadaptivnih perfekcionista u odnosu na adaptivne perfekcionista i neperfekcionista.

Metoda

Sudionici

U istraživanju je sudjelovao 331 student nekoliko fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (170 mladića i 161 djevojka) druge (30.2%), treće (50.5%) i četvrte (19.3%) godine studija. Sudjelovali su studenti Filozofskog fakulteta, Studija socijalnog rada, Kineziološkog fakulteta, Fakulteta elektrotehnike i računarstva i Tehničkog veleučilišta u Zagrebu. Dob studenata bila je u rasponu od 18 do 30 godina uz prosjek dobi $M=22.22$ ($SD=2.56$).

Instrumenti

Upitnik ispitne anksioznosti (Test Anxiety Inventory, TAI; Spielberger, Gonzalez, Taylor, Algaze i Anton, 1978) konstruiran je za mjerenje "situacijski specifične osobine anksioznosti" te se sastoji od dvije podljestvice zabrinutosti i emocionalnosti. Sadrži 20 tvrdnji od kojih se 10 odnosi na zabrinutost, a 10 na emocionalnost ("*Za vrijeme ispita razmišljam o posljedicama neuspjeha*", "*Čak i kad sam se dobro pripremio za ispit, osjećam se vrlo tjeskobno*"). Sudionici odgovaraju tako da na ljestvici od četiri stupnja (od 0=*nikada* do 3=*jako često/gotovo stalno*) označe u kojoj se mjeri sadržaj tvrdnji odnosi na njih u ispitnoj situaciji. Rezultat je moguće odrediti na tri načina: kao ukupni rezultat te kao rezultat na navedenim podljestvicama. U ovom je istraživanju rabljen ukupan (jedinstveni) rezultat. Teoretski raspon kreće se od 0 do 60. Koeficijent unutarnje konzistencije u istraživanju Juretić (2008) iznosi $\alpha=.92$, a u našem istraživanju $\alpha=.95$.

Ljestvica pozitivnog i negativnog perfekcionizma (Positive and Negative Perfectionism Scale, PNPS; Terry-Short i sur., 1995) sadrži 40 čestica od kojih se 20 odnosi na pozitivan (sadržajno obuhvaćaju sklonost postavljanja visokih ali realnih i dostižnih ciljeva i osobnih standarda, osjećaj zadovoljstva nakon postizanja cilja te sklonost ulaganju novih napora u slučaju neuspjeha), a 20 na negativan perfekcionizam (sadržajno obuhvaćaju sklonost postavljanja nerealnih i nedostižnih ciljeva te izbjegavanja pogrešaka). Primjer je čestice za pozitivan perfekcionizam: "*Volim izazov postavljanja vlastitih visokih kriterija*", a za negativan perfekcionizam: "*Osjećam sram ili krivnju ako moj uradak nije savršen*". Zadatak je sudionika izraziti svoj stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom na ljestvici

od pet stupnjeva (od 1=*uopće se ne slažem* do 5=*u potpunosti se slažem*). Zbrajanjem procjena na podljestvicama dobivaju se dva rezultata: jedan za pozitivan, a drugi za negativan perfekcionizam. Teorijski raspon se za obje podljestvice kreće od 20 do 100. U našem istraživanju obje ljestvice imaju zadovoljavajuću pouzdanost tipa unutarne konzistencije koji za pozitivan perfekcionizam iznosi $\alpha=.77$, a za negativan $\alpha=.89$.

Osim navedenih upitnika, prikupljeni su podaci o spolu, dobi, fakultetu, godini studija i prosječnoj ocjeni na studiju. Od studenata se također tražilo da procijene svoju prolaznost na ispitima pri čemu su im bila ponuđena tri moguća odgovora: 1=*dogođa mi se da više puta padnem isti ispit*; 2=*dogođa mi se da padnem, ali ne više puta isti ispit*; 3=*uglavnom ispite položim prvi put kada na njih izađem*. Kao subjektivni pokazatelj postignuća na studiju korištena je procjena zadovoljstva sobom kao studentom. Studenti su se mogli procijeniti kao: 1=*nezadovoljan, puno se trudim, ali uspjeh izostaje*; 2=*nezadovoljan, ali nemam se volje više potruditi*; 3=*djelomično zadovoljan, mogao bih studirati i bolje*; 4=*zadovoljan, studiram najbolje što mogu*. Važnost ocjene dobivene na ispitu procjenjivana je na skali od 4 stupnja (0=*nimalo*; 1=*malo*; 2=*srednje* i 3=*jako*).

Postupak

Ispitivanje je provedeno grupno prije ili nakon predavanja ili vježbi, sredinom zimskog semestra. Prije primjene upitnika studentima je objašnjena svrha istraživanja te je u uputi naglašeno kako je istraživanje u potpunosti anonimno. Zamoljeni su za suradnju i iskrenost. Ispitivanje je u prosjeku trajalo između 15 i 20 minuta. Svaki je upitnik imao zasebnu uputu.

Rezultati

Deskriptivni podaci za varijable ispitna anksioznost te pozitivan i negativan perfekcionizam prikazani su u Tablici 1. Rezultati Kolmogorov-Smirnovljeva testa pokazuju da se distribucija mjere ispitne anksioznosti statistički značajno razlikuje od normalne, dok su mjere pozitivnog i negativnog perfekcionizma normalno distribuirane uz razinu rizika pogrešnog zaključivanja manju od 1% (Tablica 1.). Distribucija ispitne anksioznosti upućuje na veći broj ispitno nisko anksioznih sudionika (Tablica 1.). Pretpostavljamo da ovakvo odstupanje neće bitno utjecati na rezultate statističkih postupaka koji zahtijevaju normalitet distribucija. Naime, utvrđeno je da standardni postupci, koji zahtijevaju normalitet distribucija, daju neprihvatljive rezultate samo u slučaju kada podaci sugeriraju da su pretpostavke parametrijske statistike narušene u ekstremnom stupnju. U drugim slučajevima, iako distribucije odstupaju od normalnih, ovi postupci daju prihvatljive rezultate (Aron i Aron, 1994).

Tablica 1. *Prosječne vrijednosti i raspršenja na mjerama ispitne anksioznosti te pozitivnog i negativnog perfekcionizma (N=331)*

	<i>M</i>	<i>SD</i>	Raspon	z^a	Indeks asimetričnosti	Indeks spljoštenosti
Ispitna anksioznost	22.92	12.62	1-56	1.60**	0.57	-0.29
Pozitivan perfekcionizam	72.46	7.57	46-94	1.00	0.03	0.64
Negativan perfekcionizam	48.91	11.29	23-90	1.15	0.53	0.49

^a Kolmogorov-Smirnovljevi test.

** $p < .01$.

Pozitivan je perfekcionizam kod sudionika izraženiji od negativnog, a njihova se izraženost kreće na razinama dobivenim u istraživanju Lauri Korajlija (2004). Na temelju vrijednosti standardnih devijacija i totalnih raspona mjera pozitivnog i negativnog perfekcionizma možemo uočiti da je veći varijabilitet rezultata na mjeri negativnog perfekcionizma. Najniži rezultat na mjeri pozitivnog perfekcionizma iznosi 46, a najviši 94, dok je na mjeri negativnog perfekcionizma najniži rezultat 23, a najviši 90.

Iz prosječne vrijednosti i raspona na mjeri ispitne anksioznosti (Tablica 1.) mogli bismo zaključiti da se u prosjeku ne radi o visoko ispitno anksioznim sudionicima. Prosječne vrijednosti su slične onima dobivenima na studentima Sveučilišta u Rijeci (Juretić, 2008).

Gotovo dvije trećine studenata (72.5%) navodi da ispit najčešće polože iz prvog puta, no najveći dio studenata, iako zadovoljan sobom kao studentom, navodi da bi mogli studirati i bolje (64.4%). Što se prolaznosti na ispitima tiče, 16.9% studenata pada na ispitima, ali ne više puta isti ispit, dok 10.6% studenata isti ispit pada i više puta. Samo je četvrtina studenata u potpunosti zadovoljna svojim studiranjem i smatraju da studiraju najbolje što mogu (27.7%), dok je 6.6% nezadovoljno, ali se nemaju volje potruditi više. Samo mali postotak studenata (1.6%) izražava nezadovoljstvo sobom kao studentom jer se puno trude, a uspjeh izostaje.

S obzirom na prosječnu ocjenu uspjeha na studiju najveći broj studenata se grupirao oko ocjena dobar (37.8%) i vrlo dobar (52.3%), dok je samo 1.5% studenata navelo prosječnu ocjenu dovoljan te 8.5% ocjenu izvrstan. Pri tome 8.2% studenata navodi kako im ocjena uopće nije važna, a 17.2% kako im je ocjena malo važna. Za najveći broj studenata, 55.3% ocjena je srednje važna, dok je za 19.3% studenata ona jako važna. Studenti društveno-humanističkih i tehničkih fakulteta, u skladu s očekivanjima, razlikuju se u prolaznosti na ispitima ($\chi^2=6.43$; $p<.05$), važnosti ocjene ($t=6.19$; $p<.01$) i prosječnoj ocjeni na studiju ($t=6.14$; $p<.01$). Pri

tome je studentima društveno-humanističkih fakulteta ocjena važnija, bolja im je prolaznost na ispitima i uspjeh mjeren prosječnom ocjenom.

Kako bismo utvrdili međusobne povezanosti ispitne anksioznosti, pozitivnog i negativnog perfekcionizma te mjera akademskog postignuća (prosječna ocjena na studiju, prolaznost na ispitima, zadovoljstvo sobom kao studentom) i važnosti ocjene, izračunali smo Pearsonove koeficijente korelacija između navedenih varijabli (Tablica 2.).

Tablica 2. Vrijednosti Pearsonovih koeficijenata korelacije između ispitne anksioznosti, pozitivnog i negativnog perfekcionizma i triju mjera akademskog uspjeha te važnosti ocjene

	Pozitivan perfekcionizam	Negativan perfekcionizam	Prolaznost na ispitima	Prosječna ocjena	Zadovoljstvo sobom kao studentom	Važnost ocjene
Ispitna anksioznost	-.02	.54**	-.20**	-.10*	-.31**	-.02
Pozitivan perfekcionizam	--	.24**	.09	.08	.15**	.25**
Negativan perfekcionizam	--	--	-.05	.00	-.28**	.16**

* $p < .05$, ** $p < .01$.

Ispitna anksioznost značajno je i umjereno pozitivno povezana s dimenzijom negativnog perfekcionizma, a povezanost s pozitivnim perfekcionizmom nije značajna (Tablica 2.). Utvrđena je statistički značajna, niska negativna povezanost ispitne anksioznosti s prolaznošću na ispitima i prosječnom ocjenom na studiju te subjektivnog zadovoljstva sobom kao studentom (Tablica 2.). Suprotno očekivanjima, nije utvrđena povezanost ni pozitivnog ni negativnog perfekcionizma s prosječnom ocjenom na studiju i prolaznošću na ispitima. Pozitivan perfekcionizam je, iako nisko, pozitivno povezan sa zadovoljstvom sobom kao studentom, dok je negativan perfekcionizam s tom varijablom negativno povezan.

Ispitna anksioznost nije povezana s važnošću ocjene, dok su obje dimenzije perfekcionizma, i pozitivan i negativan perfekcionizam, s tom varijablom pozitivno povezane što je u skladu s očekivanjima jer se radi o varijablama koje u podlozi imaju visoku motiviranost za uspjehom.

Kako bismo utvrdili razlike u izraženosti ispitne anksioznosti između adaptivnih i neadaptivnih perfekcionista i neperfekcionista, formirali smo grupe adaptivnih i neadaptivnih perfekcionista i neperfekcionista. Rezultate na dimenzijama pozitivnog i negativnog perfekcionizma smo prvo podijelili na visoke i niske uzimajući kriterij ($M \pm 1SD$). Granična vrijednost za pozitivan perfekcionizam iznosi 80, a za negativan 60. Grupu adaptivnih perfekcionista činili

su sudionici s visokim pozitivnim i niskim negativnim perfekcionizmom. Grupu neadaptivnih perfekcionista činili su sudionici s niskim pozitivnim i visokim negativnim perfekcionizmom, a neperfekcionista sudionici s niskim rezultatima na obje dimenzije perfekcionizma (konceptija ove podjele prethodno je opisana u Uvodu). Studenti koji su imali izražene obje vrste perfekcionizma ($N=10$) nisu uzeti u daljnju obradu zbog nejasne prirode njihova perfekcionizma.

Statističku značajnost razlika u izraženosti ispitne anksioznosti između grupa perfekcionista i neperfekcionista provjerili smo jednosmjernom analizom varijance (Tablica 3.).

Tablica 3. *Rezultati analize varijance između grupa adaptivnih i neadaptivnih perfekcionista i neperfekcionista na varijabli ispitna anksioznost*

	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i> _{2,318}
1. Adaptivni perfekcionista	38 ₂	23.03	12.69	
2. Neadaptivni perfekcionista	41 _{1,3}	35.71	13.92	29.78**
3. Neperfekcionista	242	20.56	11.02	

Brojevi uz aritmetičke sredine pokazuju koje se grupe međusobno razlikuju (Scheffeev test).

** $p < .01$.

Rezultati analize varijance između grupa adaptivnih i neadaptivnih perfekcionista i neperfekcionista upućuju na postojanje statistički značajne razlike u izraženosti ispitne anksioznosti. Pojedinačne razlike između grupa provjerene su Scheffeevim testom (Tablica 3.). Neadaptivni perfekcionista imaju značajno višu razinu ispitne anksioznosti u odnosu na adaptivne perfekcionista i neperfekcionista, dok razlika u razini ispitne anksioznosti između tih dviju grupa nije statistički značajna.

Razlike među grupama u procjenama zadovoljstva sobom kao studentom i prolaznosti na ispitima provjerene su hi-kvadrat testom jer se radi o kategorijalnim varijablama, a analizom varijance razlike u procjeni važnosti ocjene i prosječnoj ocjeni na studiju (razlike među grupama testirane su Scheffe post-hoc testom). Neadaptivni perfekcionista nezadovoljniji su sobom kao studentima ($\chi^2=31.10$; $p < .05$) te im je važnija ocjena ($F(3,327)=5.46$; $p < .01$) u odnosu na adaptivne perfekcionista ($p < .01$) i neperfekcionista ($p < .05$) koji se s obzirom na važnost ocjene međusobno ne razlikuju. Grupe adaptivnih i neadaptivnih perfekcionista i neperfekcionista se međusobno ne razlikuju s obzirom na prosječnu ocjenu na studiju ($F(3,327)=0.20$) i prolaznost na ispitima ($\chi^2=2.57$).

Rasprava

Cilj je provedenog istraživanja bio ispitati odnos ispitne anksioznosti, pozitivnog i negativnog perfekcionizma te akademskog postignuća studenata. Dobiveni nalaz o značajno višem pozitivnom u odnosu na negativan perfekcionizam kod sudionika u našem istraživanju upućuje na to da se u prosjeku radi o osobama s izraženom sklonošću postavljanja razmjerno visokih osobnih standarda i ciljeva koje pritom nisu pretjerano usmjerene na pogreške. Ispitani studenti motivirani su za postizanjem uspjeha i ostvarivanjem ciljeva koji se pred njih postavljaju. Ne boje se neuspjeha, a zadovoljstvo ne izostaje ako postignu uspjeh. S tim je u skladu i nalaz da sudionici u našem istraživanju u prosjeku nisu visoko ispitno anksiozni s obzirom da u podlozi ispitne anksioznosti leži motiv za izbjegavanjem neuspjeha koji ne karakterizira osobe izraženijega pozitivnog perfekcionizma.

Pozitivna povezanost ispitne anksioznosti i dimenzije negativnog perfekcionizma upućuje na izraženiji negativan perfekcionizam ispitno anksioznijih studenata. Kako u podlozi obiju varijabli leži strah od neuspjeha, ovakva je povezanost očekivana i dobivena u prethodnim istraživanjima (Bieling i sur., 2004). Ono što ostaje nerazjašnjeno jest pitanje njihovih uzročno-posljedičnih veza. Moguće je da ovaj oblik perfekcionizma predstavlja rizični čimbenik za pojavu ispitne anksioznosti ili razvoj nekog anksioznog poremećaja. Međutim, moguće je i da visoko ispitno anksiozne osobe ili osobe s anksioznim poremećajem razvijaju perfekcionističke sklonosti kao način suočavanja s intenzivnom anksioznošću (Flett i Hewitt, 2002). Lauri Korajlija (2010) iznosi hipotezu prema kojoj perfekcionističke težnje služe kao obrambeni mehanizam, odnosno kao način očuvanja slike o sebi. Strah od neuspjeha je logičan kod takvih osoba jer svaki neuspjeh otkriva koliko je osoba slaba i nesposobna. Istraživanja upućuju na to da perfekcionista općenito imaju sklonost procjenjivanja događaja stresnijima nego što zaista jesu te da su u situacijama procjene anksiozniji (DiBartolo, Frost, Dixon i Almodovar, 2001).

Iako su razmjerno niske, statistički značajne negativne povezanosti ispitne anksioznosti s prolaznošću na ispitima i prosječnom ocjenom na studiju upućuju na to da ispitno anksiozniji studenti češće padaju ispite, postižu niže ocjene i ostvaruju slabiji akademski uspjeh. Pri tome ne možemo zaključivati o uzročno-posljedičnim vezama jer postoji mogućnost da ispitna anksioznost uzrokuje slabiju prolaznost i niže ocjene, kao i mogućnost da slabija prolaznost odnosno učestali padovi na ispitima i loš uspjeh na studiju uzrokuju pojavu ispitne anksioznosti kod studenata. Rezultati istraživanja u ovom području govore u prilog postojanja negativne povezanosti navedenih varijabli (Benjamin, McKeachie, Lin i Holinger, 1981; Daly i sur., 2011; Deffenbacher i Deitz, 1978; Eum i Rice, 2011; Naveh-Benjamin, McKeachie i Yi-guand, 1987). Slabiju uspješnost visoko ispitno anksioznih studenata navodi i Hembree (1988). Jedno od objašnjenja takve povezanosti jest da

se ispitno anksiozniji studenti teže dosjećaju potrebnih informacija u ispitnim situacijama u odnosu na svoje manje ispitno anksiozne kolege (Benjamin i sur., 1981; Naveh-Benjamin i sur., 1987). Tumačenje slabijeg dosjećanja potrebnih informacija možemo naći u jednoj od definicija ispitne anksioznosti prema kojoj su visoko ispitno anksiozne osobe u situacijama procjene sklone sebi okrenutim interferirajućim odgovorima poput osjećaja bespomoćnosti te su zabrinute zbog mogućeg neuspjeha (Sarason, 1980). Slično tome, Wine (1980) naglašava da visoko ispitno anksiozne osobe u ispitnim situacijama kognitivnu aktivnost usmjeravaju na sadržaje irelevantne za zadatak koji njihovu pažnju skreću od efikasnog rješavanja zadatka ili davanja odgovora. Nadalje, ispitna anksioznost je također negativno povezana sa subjektivnom mjerom akademskog postignuća – zadovoljstvom sobom kao studentom. Moguće je da tome posreduje i lošija prolaznost na ispitima kao i niži uspjeh na studiju. Međutim, ako se kontrolira efekt navedenih varijabli, korelacija i dalje ostaje statistički značajna i negativna ($r=-.26$; $p<.01$). Dakle, dobiveni rezultati sugeriraju da ispitno anksiozniji studenti imaju slabiju prolaznost i uspjeh na ispitima te da su manje zadovoljni sobom kao studentom.

Povezanost važnosti ocjene i ispitne anksioznosti nije pronađena što je u skladu s očekivanjima. Ispitno anksiozne osobe prije svega nastoje izbjeći neuspjeh pri čemu im nije toliko važno kakav će biti uspjeh koji postignu.

Dimenzije pozitivnog i negativnog perfekcionizma u našem istraživanju, suprotno očekivanjima, nisu povezane s prolaznošću na ispitima i prosječnom ocjenom na studiju. Moguće je da je smanjen varijabilitet prosječnih ocjena na studiju utjecao na rezultate. Naime, mnogi su sudionici u ovom istraživanju prosječnu ocjenu zaokružili na cijeli broj zbog čega su u daljnjoj obradi sve prosječne ocjene svedene na cijele brojeve. Najveći broj sudionika grupirao se oko prosječne ocjene dobar i vrlo dobar uz aritmetičku sredinu $M=3.68$ ($SD=.65$). Subjektivna mjera akademskog postignuća (zadovoljstvom sobom kao studentom) iako nisko, pozitivno je povezana s pozitivnim perfekcionizmom, dok je s negativnim perfekcionizmom negativno povezana. Iako je u osnovi i jedne i druge vrste perfekcionizma sklonost postavljanja visokih ciljeva i osobnih standarda, osjećaj zadovoljstva, odnosno nezadovoljstva u istoj situaciji ostvarivanja uspjeha je različit kod osoba s izraženim pozitivnim i osoba s izraženim negativnim perfekcionizmom. Naime, ovaj se nalaz može objasniti jednom od karakteristika negativnog perfekcionizma, a to je sklonost doživljavanja nezadovoljstva čak i kada je uspjeh postignut. Tako, primjerice, osoba s izraženim negativnim perfekcionizmom može biti nezadovoljna sobom ili nekim aspektom svog postignuća iako je ostvarila zacrtani cilj. Nezadovoljni studenti izraženog negativnog perfekcionizma ne mogu ni u situacijama objektivnog uspjeha pronaći izvor zadovoljstva. S druge strane, odnos pozitivnog perfekcionizma i zadovoljstva sobom kao studentom je očekivan i razumljiv s obzirom da osobe s izraženim pozitivnim perfekcionizmom, za razliku od osoba izraženog negativnog

perfekcionizma, osjećaju zadovoljstvo kada postignu uspjeh. Zadovoljniji si pojedinci postavljaju više standarde, ali su istovremeno sposobni veseliti se kada ostvare objektivni uspjeh. Na njega gledaju kao na vlastiti uspjeh i on ih dalje motivira za postizanjem viših ciljeva.

Važnost ocjene pozitivno je povezana s obje dimenzije perfekcionizma, i s pozitivnim i s negativnim perfekcionizmom. Kako u podlozi obiju dimenzija perfekcionizma leži sklonost postavljanju visokih osobnih standarda i ciljeva pa tako i ocjena u ovom slučaju, dobiveni su rezultati očekivani.

Značajno je viša razina ispitne anksioznosti kod neadaptivnih perfekcionista u odnosu na adaptivne perfekcionista i neperfekcionista, kod kojih razlika u razini ispitne anksioznosti nije utvrđena, u skladu s očekivanjima. Kako je za neadaptivne perfekcionista karakterističan visok negativan perfekcionizam, viša razina ispitne anksioznosti je objašnjiva s obzirom da u podlozi i negativnog perfekcionizma i ispitne anksioznosti leže motiv za izbjegavanjem neuspjeha i strah od pogrešaka. Rezultat se može objasniti i dobivenom umjerenom pozitivnom povezanošću ispitne anksioznosti i negativnog perfekcionizma. Adaptivni perfekcionista i neperfekcionista ne razlikuju se statistički značajno u razini ispitne anksioznosti. Negativan je perfekcionizam, koji je pozitivno povezan s ispitnom anksioznošću, i kod jedne i kod druge grupe nizak, a pozitivan perfekcionizam, koji je izražen kod adaptivnih perfekcionista, nije povezan s ispitnom anksioznošću što može pridonijeti nedobivanju razlike u razini ispitne anksioznosti između adaptivnih perfekcionista i neperfekcionista.

Naposljetku je potrebno napomenuti kako bi podatke o ispitnoj anksioznosti bilo poželjno prikupiti za vrijeme ispitnih rokova, posebice prije kolokvija/ispita ili nakon njega čime bi se dobili pouzdaniji podaci. Osim navedenog, bogatiji bi se uvid u karakteristike ispitno anksioznih studenata dobio provedbom istraživanja na, primjerice, studentima koji sami traže pomoć zbog problema uzrokovanih ispitnom anksioznošću, s kojima bi se također mogli provesti intervjui ili fokusne grupe. Nadalje, radi dobivanja realnije slike prosječnih ocjena uspjeha na studiju i njihova većeg varijabiliteta, u samom bi se upitniku od sudionika trebalo tražiti da navedu isključivo prosječnu ocjenu izraženu decimalnim brojevima. Svakako treba naglasiti ograničenje mogućnosti generalizacije dobivenih rezultata zbog prigodnog uzorka na kojem su podaci sakupljeni.

Zaključno, pozitivna povezanost ispitne anksioznosti i negativnog perfekcionizma upućuje na veću izraženost negativnog perfekcionizma kod ispitno anksioznijih studenata. Negativan je perfekcionizam, kao i ispitna anksioznost, praćen strahom od neuspjeha i strahom od započinjanja novih aktivnosti. Dobiveni nalazi o negativnoj povezanosti ispitne anksioznosti sa svim ispitivanim mjerama akademskog postignuća upućuju na zaključak kako su i objektivni i subjektivni uspjeh na studiju manji (niža prosječna ocjena, slabija prolaznost na ispitima i nezadovoljstvo sobom kao studentom) što je razina ispitne anksioznosti viša. Iako ne možemo donositi zaključke o uzročno-posljedičnim vezama, dobivene

povezanosti mogu upućivati na nepovoljne posljedice djelovanja ispitne anksioznosti na akademsko postignuće, kao i obrnuto. U skladu s tim možemo zaključiti kako je važno pravovremeno prepoznati ispitnu anksioznost te raditi na njezinu ublažavanju i uklanjanju, što nedvojbeno upućuje na važnost razvoja savjetovanih službi na sveučilištima.

Literatura

- Accordino, D.B., Accordino, M.P. i Slaney, R.B. (2000). An investigation of perfectionism, mental health, achievement, and achievement motivation in adolescents. *Psychology in the Schools*, 37, 535-545.
- Aron, A. i Aron, E.N. (1994). *Statistics for psychology*. New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs.
- Arthur, N. i Hayward, L. (1997). The relationships between perfectionism, standards for academic achievement, and emotional distress in postsecondary students. *Journal of College Student Development*, 38(6), 622-632.
- Ashby, J.S., Kottman, T. i Schoen, E. (1998). Perfectionism and eating disorders reconsidered. *Journal of Mental Health Counseling*, 20(3), 261-271.
- Ashby, J.S. i Rice, K.G. (2002). Perfectionism, dysfunctional attitudes, and self-esteem: A structural equations analysis. *Journal of Counseling and Development*, 80, 197-203.
- Benjamin, M., McKeachie, W.J., Lin, Y. i Holinger, D.P. (1981). Test anxiety: Deficits in information processing. *Journal of Educational Psychology*, 73, 816-824.
- Bieling, P.J., Israeli, A.L. i Antony, M.M. (2004). Is perfectionism good, bad, or both? Examining models of the perfectionism construct. *Personality and Individual Differences*, 36, 1373-1385.
- Bryan, J.H., Sonnefeld, L.J. i Grabowski, B. (1983). The relationship between fear of failure and learning disabilities. *Learning Disability Quarterly*, 6, 217-222.
- Cassidy, S. i Eachus, P. (2000). Learning style, academic belief system, self-report student, proficiency and academic achievement in higher education. *Educational Psychology*, 20(3), 307-322.
- Chapell, M.S., Blanding, Z.B. i Silverstein, M.E. (2005). Test-anxiety and academic achievement in undergraduate and graduate students. *Journal of Education Psychology*, 97(2), 268-278.
- Daly, A.L., Chamberlain, S. i Spalding, V. (2011). Test anxiety, heart rate and performance in A-level French speaking mock exams: An exploratory study. *Educational Research*, 53(3), 321-330.
- Deffenbacher, J.L. i Deitz, S.R. (1978). Effects of test anxiety on performance, worry, and emotionality in naturally occurring exams. *Psychology in the Schools*, 15, 446-450.
- DiBartolo, P.M., Frost, R.O., Dixon, A. i Almodovar, S. (2001). Can cognitive restructuring reduce the disruption associated with perfectionistic concerns? *Behaviour Therapy*, 32(1), 167-184.

- Dolenec, D. (2010). *Model financiranja visokog obrazovanja u Hrvatskoj*. Zagreb: Institut za razvoj obrazovanja.
- Enns, M.W., Cox, B.J., Sareen, F. i Freeman, P. (2001). Adaptive and maladaptive perfectionism in medical students: A longitudinal investigation. *Medical Education*, 35, 1034-1042.
- Eum, K. i Rice, K.G. (2011). Test anxiety, perfectionism, goal orientation, and academic performance. *Anxiety, Stress and Coping*, 24(2), 167-178.
- Fedewa, B.A., Burns, L.R. i Gomez, A.A. (2005). Positive and negative perfectionism and shame/guilt distinction: Adaptive and maladaptive characteristics. *Personality and Individual Differences*, 38(7), 1609-1619.
- Flett, G.L. i Hewitt, P.L. (2002). *Perfectionism. Theory, Research and Treatment*. Washington DC: APA.
- Frost, R.O., Heimberg, R.G., Holt, C.S., Mattia, J.I. i Neubauer, A.L. (1993). A comparison of two measures of perfectionism. *Personality and Individual Differences*, 14(1), 119-126.
- Frost, R.O., Marten, P., Lahart, C. i Rosenblate, R. (1990). The dimensions of perfectionism. *Cognitive Therapy and Research*, 14(5), 449-468.
- Hamachek, D.E. (1978). Psychodynamics of normal and neurotic perfectionism. *Psychology*, 15, 27-33.
- Hembree, R. (1988). Correlates, causes, effects, and treatment of test anxiety. *Review of Educational Research*, 58, 7-77.
- Hewitt, P.L. i Flett, G.L. (1991). Perfectionism in the self and social context: Conceptualization, assessment and association with psychopathology. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(3), 456-470.
- Hong, E. (1998). Differential stability of individual differences in state and trait test anxiety. *Learning and Individual Differences*, 10, 51-69.
- Juretić, J. (2008). *Socijalna i ispitna anksioznost te percepcija samoefikasnosti kao prediktori ishoda ispitne situacije*. (Neobjavljen magistarski rad). Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
- Jurin, T. (2005). *Povezanost perfekcionizma s depresivnoću i akademskim uspjehom: Provjera modela pozitivnog i negativnog perfekcionizma*. (Neobjavljen diplomski rad). Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
- Kolić-Vehovec, S. i Rončević, B. (2003). Perfekcionizam, ispitna anksioznost i akademsko samopouzdanje darovitih gimnazijalaca. *Društvena istraživanja*, 5(67), 679-702.
- Lauri Korajlija, A. (2004). *Povezanost perfekcionizma i atribucijskog stila s depresivnošću i anksioznošću*. (Neobjavljeni magistarski rad). Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
- Lauri Korajlija, A. (2010). *Perfekcionizam i anksiozna osjetljivost kao rizični faktori za pojavu anksioznih smetnji: Kvantitativna i kvalitativna studija*. (Neobjavljena doktorska disertacija). Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.

- Lauri Korajlija, A., Jokić-Begić N. i Kamenov, Ž. (2003.). Koliko je za neuspjeh u studiju odgovoran perfekcionizam i negativni atribucijski stil? *Socijalna psihijatrija*, 31(4), 191-197.
- McDonald, A.S. (2001). The prevalence and effects of test anxiety in school children. *Educational Psychology*, 21(1), 89-101.
- Naveh-Benjamin, M., McKeachie, W.J. i Yi-guand, L. (1987). Two types of test-anxious students: Support for an information processing model. *Journal of Educational Psychology*, 79(2), 131-136.
- Onwuegbuzie, A.J. i Daley, C.E. (1999). Perfectionism and statistics anxiety. *Personality and Individual Differences*, 26, 1089-1102.
- Rice, K.G. i Aldea, M.A. (2006). State dependence and trait stability of perfectionism: A short-term longitudinal study. *Journal of Counseling Psychology*, 53(2), 205-212.
- Rice, K.G. i Preusser, K.J. (2002). The Adaptive/Maladaptive Perfectionism Scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 34, 210-222.
- Rice, K.G. i Slaney, R.B. (2002). Clusters of perfectionists: Two studies of emotional adjustment and academic achievement. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 35, 35-48.
- Sarason, I.G. (1980). Introduction to the study of test anxiety. U: I.G. Sarason (Ur.), *Test anxiety: Theory, research, and applications* (str. 3-14). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Slade, P.D. i Owens, R.G. (1998). A dual process model of perfectionism based on reinforcement theory. *Behavior Modification*, 22(3), 372-391.
- Slaney, R.B., Ashby, J.S. i Trippi, J. (1995). Perfectionism: Its measurements and career relevance. *Journal of Career Assessment*, 3, 279-297.
- Slaney, R.B., Rice, K.G., Mobley, M., Trippi, J. i Ashby, J. (2001). The Revised Almost Perfect Scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 34(3), 130-146.
- Spielberger, C.D., Gonzalez, H.P., Taylor, C.J., Algaze, B. i Anton, W.D. (1978). Examination stress and test anxiety. U: C.D. Spielberger i I.G. Sarason (Ur.), *Stress and anxiety* (Vol. 5, str. 167-191). New York: Wiley.
- Spielberger, C.D. i Vagg, P.R. (1995). *Test anxiety: Theory, assessment, and treatment*. Washington DC: Taylor & Francis.
- Stoeber, J., Feast, A.R. i Hayward, J.A. (2009). Self-oriented and socially prescribed perfectionism: Differential relationships with intrinsic and extrinsic motivation and test anxiety. *Personality and Individual Differences*, 47(5), 423-428.
- Stoeber, J. i Otto, K. (2006). Positive conceptions of perfectionism: Approaches, evidence, challenges. *Personality and Social Psychology Review*, 10, 295-319.
- Suddarth, B.H. i Slaney, R.B. (2001). An investigation of the dimensions of perfectionism in college students. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 34, 157-165.
- Terry-Short, L.A., Owens, R.G., Slade, P.D. i Dewey, M.E. (1995). Positive and negative perfectionism. *Personality and Individual Differences*, 18(5), 663-668.

- Walsh, J.J. i Ugumba-Agwunobi, G. (2002). Individual differences in statistics anxiety: The roles of perfectionism, procrastination and trait anxiety. *Personality and Individual Differences*, 33, 239-251.
- Wine, J.D. (1980). Cognitive-attentional theory of test anxiety. U: I.G. Sarason (Ur.), *Test anxiety: Theory, research, and applications* (str. 349-385). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Yousefi, F., Abu Talib, M., Bte Mansor, M., Bte Juhari, R. i rof Redzuan, M. (2010). The relationship between test-anxiety and academic achievement among Iranian adolescents. *Asian Social Science*, 6(5), 100-105.
- Zeidner, M. (1998). *Test anxiety: The state of the art*. New York: Plenum Press.

The Relationship between Test Anxiety and Perfectionism

Abstract

The aim of this study was to explore the relationship of test anxiety, positive and negative perfectionism and several measures of academic achievement. We also wanted to determine differences in levels of test anxiety between adaptive and non-adaptive perfectionists and non-perfectionists. 331 university students filled in the Test Anxiety Inventory (TAI; Spielberger, Gonzalez, Taylor, Algaze, & Anton, 1978), Positive and Negative Perfectionism Scale (PNPS; Terry-Short, Owens, Slade, & Dewey, 1995) and answered to some questions related to academic achievement (average grade, examination passing, self-satisfaction as a student) and grade importance. The results showed positive correlation between test anxiety and negative perfectionism, but no correlation between test anxiety and positive perfectionism. Positive perfectionism was positively related to grade importance and self-satisfaction as a student. Negative perfectionism was positively associated with grade importance, but negatively related to self-satisfaction as a student. A negative relationship was found between test anxiety and all tested measures of academic achievement, which may indicate adverse consequences of its occurrence on academic achievement. Furthermore, the results indicate that non-adaptive perfectionists had higher levels of test anxiety than adaptive perfectionists and non-perfectionists, while there was no such difference between these two groups.

Keywords: test anxiety, positive perfectionism, negative perfectionism, academic achievement

Primljeno: 20.01.2012.